

Albéniz, un modernista universal (1860-1909)

Centre de Cultura "SA NOSTRA" de Palma:
del 10 de juny al 31 de juliol de 2010

Organitzen:

MINISTERIO
DE CULTURA

Amb el suport:

L'Obra Social de "SA NOSTRA", Caixa de Balears, juntament amb L'Auditori de Barcelona i la Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales (SECC), presenten l'exposició *Albéniz, un modernista universal (1860-1909)*.

La Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales (SECC) i L'Auditori de Barcelona, amb la col·laboració de l'Obra Social de "SA NOSTRA", Caixa de Balears, organitzen la itinerància de l'exposició *Albéniz, un modernista universal (1860-1909)*, produïda pel Museu de la Música amb motiu de la commemoració del centenari de la mort del compositor (2009) i la celebració del cent cinquanta aniversari del seu naixement (2010).

L'exposició ens proposa un recorregut per la vida i l'obra del pianista i compositor Isaac Albéniz a través de documents i peces del fons Albéniz del Museu on destaca el piano Rönish, donat per la família l'any 1984, i que va utilitzar el compositor durant els darrers anys de la seva vida. L'exposició planteja un viatge des del començament de la seva intensa carrera fins els últims dies a França, un viatge que ens permet aproximar-nos a l'Albéniz més universal i, ahora, més íntim. Gràcies al seu plantejament modernista, la seva obra, arrelada al romanticisme musical del segle XIX, va anticipar els nous estils del segle XX i va traçar un pont entre les tradicions del sud i del nord d'Europa que va servir d'orientació a generacions posteriors de compositors. Les aspiracions artístiques i els conflictes interns, la visió dels seus contemporanis i la difusió internacional de la seva obra són algunes de les moltes facetes que il·luminen l'exposició. Nodrida del fons històric del Museu de la Música de Barcelona on es va celebrar de l'11 de març al 27 de setembre del 2009, ha itinerat a Terrassa, al Museu de Lleida: diocesà i comarcal i ara viatja al Centre de Cultura "SA NOSTRA" de Palma.

Isaac Albéniz va néixer a Camprodon (Ripollès) el 29 de maig del 1860 i va morir el 18 de maig del 1909 a la població francesa de Cambo-les-Bains. Va ser enterrat al Cementiri de Montjuïc a Barcelona. Gran compositor i intèrpret de piano, no només es va dedicar a la música per a aquest instrument, sinó que també va escriure temes per a sarsuela, sis òperes (més una inacabada i tres esbossades) i més de dues dotzenes de cançons, així com diverses composicions orquestrals i de cambra. Els motius d'inspiració andalusa ocupen una part important de la seva producció com a compositor. La difusió de la seva obra va gaudir de transcripcions de guitarristes famosos, com ara Miquel Llobet, que van fer possible que es conegués molt abans de poder escoltar-la al piano.

Albéniz projecta i dimensiona internacionalment la música espanyola a partir de fonts vinculades a l'expressió popular. Va ser un excel·lent compositor i un pianista de genial inspiració. La seva música la trobem present en les millors sales de concerts del món, que li atorguen aquesta dimensió de culte, però també va tenir gran acceptació entre el poble, que la va fer seva.

Isaac Albéniz, un modernista universal

Isaac Albéniz va acabar la seva vida als 49 anys, després d'una intensa i emocionant carrera internacional digna d'una novel·la, i ens va deixar com a llegat pòstum la genial *Iberia* per a piano. La cerimònia del seu enterrament a Barcelona, l'any 1909, va moure milers de persones que, emocionades, van acompanyar les despulles del músic en sincer homenatge a la seva trajectòria artística i humana ja que, des del cim del refinament artístic més exigent, Albéniz no va perdre mai el contacte amb les seves arrels i la música popular.

Pianista, compositor de sarsueles i òperes, director d'orquestra i mecenes, malgrat la seva popularitat encara vigent, queden per descobrir encara aspectes fonamentals de la seva obra i de la seva persona. Aquesta exposició, emmarcada en les celebracions commemoratives del centenari de la seva mort i del cent cinquanta aniversari del seu naixement, pretén apropar-nos a l'home i al músic des de perspectives que eviten els tòpics amb què sovint ens ha arribat la seva imatge.

El Museu de la Música de Barcelona conserva el major fons històric d'Isaac Albéniz, lliurat per la seva neta, Rosina Moya Albéniz, el 1976, amb la voluntat que "l'obra d'Albéniz quedi custodiada en una institució que la conservi i en tingui cura com jo mateixa ho faria...". És a partir de la riquesa i del compromís amb aquest llegat que el Museu planteja aquesta exposició, nodrida de la rica i heterogènia documentació dels nostres arxius, provinent de diverses tipologies documentals: epistolari, hemeroteca, fotografia, partitures, instruments, objectes personals i documents oficials. La col·lecció ens ofereix el més gran testimoni de la seva trajectòria artística i biogràfica, amb una riquesa informativa que abraça des del començament de la seva carrera fins els darrers dies a Cambo-les-Bains (França).

La figura d'Albéniz, fruit del romanticisme musical del segle XIX, es projecta vers els nous estils del segle XX des d'una visió i uns plantejaments modernistes, exposats pel seu mestre Felip Pedrell (1841-1922) i que l'esperit intuïtiu i pràctic d'Albéniz va posar en solfa. Aquesta nova mirada cap a les fonts d'inspiració populars i la traducció sonora de la natura, els paisatges i els sentiments humans s'anticipava cinquanta anys a altres escoles europees i, sovint, no va ser entesa ni compartida per certs sectors del públic i de la crítica, que van aixecar polèmiques estèrils que, malauradament, encara no s'han extingit. No obstant això, els músics europeus de l'època el van admirar sense discussions, com una entrada d'aire nou, capaç de connectar les tradicions musicals del sud amb l'academicisme del nord d'Europa, i responsable de traçar de nou un pont cultural que va guiar l'orientació de totes les generacions posteriors de compositors espanyols.

L'exposició ens presenta el compositor que perviu a través de la seva música un segle després de la seva mort. Aquesta aproximació a la seva persona ens permet presentar la seva vida i obra com a conjunts de diferents experiències molt properes i coherents, localitzades als espais de l'itinerari, que ens traslladen cap a imatges, músiques i situacions, explicades pel mateix músic o pels seus contemporanis. Aquests espais s'articulen a partir de les aspiracions

artístiques i dels conflictes d'Albéniz, de la visió dels seus contemporanis, de l'acollida de la seva obra, de la seva difusió internacional, de les opinions que se'n van derivar i, finalment, de l'actualització de la nostra visió des del segle XXI.

La imatge inicial de l'enterrament del músic ens mostra la seva extraordinària popularitat i el reconeixement social que va rebre, com a testimoni del seu llegat més vigent: la seva música. Un discurs que inclou diferents àmbits temàtics com ara: *L'emotiu adéu*, *El món des del teclat*, *Notes escèniques: l'òpera i la sarsuela*, *La creativitat: un fil d'aigua cristal·lina*, *Un món d'èxits i Claus i materials del seu llegat*, que ens permetran apropar-nos a l'Albéniz més universal i, alhora, més íntim. Les descripcions i els comentaris dels seus col·legues ens defineixen un Isaac molt proper, perfeccionista i amb un gran talent musical. La internacionalització de la seva obra va ser motiu de grans elogis, però també de dures crítiques, fets que també es presenten al llarg del discurs com a valors artístics que projecten la música d'Albéniz vers el futur.

Els dos darrers àmbits, ordenats segons una cronologia del personatge, ens mostren, més que una biografia literal, un currículum viu. Albéniz ens parla de les seves impressions, dels seus pensaments i de la seva visió de la vida, la música i el món. El recorregut acaba justament amb l'espai expositiu d'entrada i tanca el cercle d'una línia vital que deixa un llegat amb presència pròpia.

L'exposició, comissariada per Romà Escalas, director del Museu de la Música de Barcelona, estarà oberta al públic fins al 31 de juliol a la sala gran del Centre de Cultura "SA NOSTRA" de Palma.

Àmbits de l'exposició

1 - Presentació: el sentit adéu

La ciutat de Barcelona acompanya Isaac Albéniz el dia del seu enterrament (3 de juny de 1909), amb el ple reconeixement de la seva universalitat i amb la voluntat d'expressar la continuïtat de la vida de l'artista a través del seu llegat.

La Barcelona modernista, on encara es fan sentir les últimes manifestacions del romanticisme, acull les darreres tendències artístiques que representen pintors, com Ramon Casas i Santiago Rusiñol; arquitectes, com Lluís Domènech i Muntaner o Josep Puig i Cadafalch; i músics, com Enric Morera, Enric Granados o Joaquim Malats.

La sensibilitat del públic barceloní envers les noves produccions musicals va propiciar que moltes de les obres líriques i instrumentals d'Albéniz fossin estrenades a la ciutat.

La família Albéniz, representada en la persona de Rosina Moya, néta del compositor, va escollir també Barcelona perquè fes perviure com a testimoni viu l'obra d'Albéniz, i en conservés i difongués el patrimoni del seu llegat biogràfic i musical.

2 - El món des del teclat

El jove Albéniz veu el món des del teclat. Amb el ritme, la melodia, la polifonia i la tècnica pianística expressa els seus sentiments i impressions d'una forma pictòrica, sempre vorejant l'impressionisme.

Des de petit ja va demostrar una gran facilitat pel piano que li permeté de tocar en públic abans de tenir una formació acadèmica completa. Aquest instrument era la joguina amb què s'expressava. El seu talent i virtuosisme van motivar que abans dels trenta anys la casa Erard, fàbrica francesa de pianos mundialment reconeguda, escollís Albéniz per a mostrar la qualitat dels seus darrers models a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888.

Nombrosos foren els concerts que realitzà arreu, amb un repertori que incloïa obres d'autors idolatrats, com Beethoven, Chopin o Liszt, el pianista a qui admirava especialment i amb qui Albéniz deia que va tenir un parell d'encontres. El seu talent es reflexava també en la tasca pedagògica, tant amb deixebles directes –Clara Sansoni i Deodat de Severac, entre d'altres- com amb aquells a qui indirectament transmeté el seu art i coneixement, i en saber recollir el seu llegat musical.

3 - Notes escèniques: l'òpera i la sarsuela

"Massa seriosa com a sarsuela i massa wagneriana per ser composta per un músic meridional". La producció dramàtica d'Albéniz creà sovint conflictes d'identificació, incompatibles amb la mentalitat racional del segle XIX.

Una de les seves aspiracions fou la de cultivar la música escènica amb l'objectiu, compartit també amb el compositor català Enric Morera (1865 – 1942), de crear una òpera nacional. Aquest afany, gairebé obsessiu, el dugué a compondre obres tan dispars com, d'una banda, sarsueles i, de l'altra, òperes en anglès, basades aquestes en *libretti* [llibrets] inspirats en la mitologia anglosaxona, fruit dels compromisos professionals contrets amb el mecenes anglès Francis Burdett Money-Coutts.

4 - La creativitat: "Un fil d'aigua cristal·lina"

Albéniz no trencà mai el raig d'inspiració, sorgit de forma espontània de la seva formació romàntica, del seu esperit modernista i del contacte i admiració pels llocs i les persones.

En el manifest "*Por nuestra música*" (publicat al 1891), Felip Pedrell (1841 – 1922), compositor i musicòleg, pioner del nacionalisme musical espanyol, expressà el seu somni afirmant que la inspiració en la música popular és l'autèntica font capaç de conduir els nous compositors cap als estils més sublimes del segle XX.

L'atractiu que la bellesa de les persones i els espais naturals o urbans, plens de vida, varen exercir sobre la percepció estètica d'Albéniz s'expressa en les seves reflexions més íntimes, recollides als quaderns de viatge, a les seves cartes i a la seva pinacoteca. Així, no ens ha de sorprendre que aquest fet afavorís la inclinació cap a la pintura de la seva filla, Laura.

Albéniz, deixeble de Pedrell, aplicà el pensament del seu mestre al seu interès per la música popular i la sensibilitat pictòrica dels paisatges, que demostrà des de ben jove. Aquesta capacitat innata va saber-la combinar magistralment amb les tendències més academicistes dels corrents estètics europeus, liderats per Wagner i Verdi, els compositors de l'entorn de la *Schola Cantorum* parisenca i Debussy, Ravel i Fauré.

5 - Un món d'èxits

No és només l'èxit, el que ens sorprèn d'Albéniz, sinó la seva diversitat, la seva capacitat de treball i de mobilitat en el món internacional. La seva dimensió física resta petita al costat de la seva grandesa humana.

Aviat molts músics contemporanis i reconeguts van estrenar i incorporar al seu repertori obres d'Isaac Albéniz. Els pianistes Joaquim Malats i Blanca Selva van ser els més assidus a presentar en públic les noves composicions del mestre.

La gran popularitat de la seva obra li comportà ingressos considerables. Malgrat algun daltabaix econòmic, Albéniz dugué un alt nivell de vida, equiparable al de la burgesia de la societat barcelonina.

Paral·lelament, la difusió de la seva obra va gaudir de transcripcions de guitarristes famosos, com Miquel Llobet, que van fer possible de donar-la a conèixer molt abans de poder-la escoltar al piano.

La popularitat d'aquest repertori va ser tan gran, que fins i tot se'n van fer adaptacions per a orquestres que les tocaven en balls populars i que el donaren a conèixer a totes les capes socials.

6 - Claus i materials del seu llegat

Admirat i estimat pels seus contemporanis, músics i d'altres.

L'audiovisual ens presenta les opinions de les persones més properes -amics, col·legues i familiars- que ens orienten i dissipen alguns malentesos sobre els conflictes que envoltaren la seva obra i la seva biografia, resultat de la confluència d'un temperament bohemí i alhora burgès. D'aquesta personalitat

tant diversa, rica i sovint contradictòria, en sorgí un nou art que establí les pautes de la nova música espanyola, tot conferint-li una dimensió universal.

Cal fer música espanyola amb accent universal (frase atribuïda a Isaac Albéniz)

7 - Des de dins

Albéniz destaca els fets musicals i personals més importants de la seva vida des de la seva percepció i en el context de la seva època.

Fites destacades de la cronologia biogràfica i professional d'Isaac Albéniz:

1860, 29 de maig: Neix a Camprodon, fill d'Àngel Albéniz de Gauna i de Dolors Pascual Bardera.

1864: Primer concert, amb la seva germana, Clementina, al Teatre Romea de Barcelona.

1872 - 73: Primers recitals per Andalusia, Castella i el nord de la península.

1875, abril: El seu pare és destinat a L'Havana. Recitals a Cuba, Puerto Rico i les Antilles.

1877 - 1880: Estudia a Brussel·les amb Gevaert i Brassin, becat pel rei Alfons XII. Viatges a Praga, Viena i Budapest.

1887, 21 de març: Concert monogràfic d'obres d'Albéniz al *Salon Romero* de Madrid, amb orquestra dirigida per Tomás Bretón.

1888 - 89: Albéniz dóna 20 concerts per a l'Exposició Universal de Barcelona. Concerts a París i Londres.

1890: Albéniz adquireix el compromís professional de posar música a les obres literàries de Francis B. Money-Coutts.

1895 - 96: Estrenes de *Pepita Jiménez* i *Henry Clifford* al Gran Teatre del Liceu de Barcelona.

1906 - 1909: La pianista Blanca Selva estrena els quatre quaderns d'*Ibèria* a París.

1909, 18 de maig: Albéniz mor al balneari de Cambo-les-Bains.

8 - Epíleg: el llegat, la música espanyola

Amb un segle de perspectiva, l'obra d'Albéniz ens obre una finestra de llum entre la música del romanticisme i la del segle XX. La seva obra no s'acaba amb ell: tot orientant la música espanyola cap a l'àmbit internacional, assoleix un reconeixement sense precedents.

Fitxa de l'exposició

Albéniz, un modernista universal (1860-1909)

Centre de Cultura "SA NOSTRA" de Palma

Dates: del 10 de juny al 31 de juliol de 2010

Exposició produïda pel Museu de la Música. L'Auditori.
Barcelona

Material original: Fons Isaac Albéniz del Museu de la
Música

Organitza la itinerància de l'exposició: Sociedad Estatal
de Conmemoraciones Culturales (SECC) i L'Auditori

Amb el suport de l'Obra Social "SA NOSTRA", Caixa de
Balears.

Comissari: Romà Escalas i Llimona, director del Museu de la Música de
Barcelona

Informació general

Horari visita exposició: de dilluns a dissabte, d'11 a 21h; diumenges i
festius tancat. Dissabtes de juliol, tancat.

Adreça: C. de la Concepció, 12 Palma 07012

Telèfon: 971 725210

www.sanostra.es

emuletv@fundacio.sanostra.es